

До спеціалізованої вченої ради
Д 08.727.02 у Дніпропетровському
державному університеті
внутрішніх справ

49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26

ВІДГУК

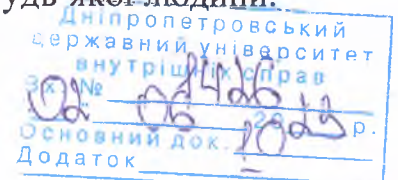
офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора

Мозоля Станіслава Анатолійовича –

на дисертацію Кушніренка Руслана Олеговича на тему «Кримінологічна характеристика та запобігання умисним посяганням на життя людини», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право

Актуальність теми дослідження. На підставі вивчення дисертації, автореферату дисертації та копій публікацій здобувача Кушніренка Р.О., слід зазначити наступне.

Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що Конституція України, проголосивши у ст. 3 життя людини найвищою соціальною цінністю, втілила одне найважливіше природне невід'ємне право кожної особи – право на життя. Норми Основного Закону держави як норми прямо дії вимагають від кожного члена суспільства утримуватися від будь-якого незаконного насильства, а від органів державної влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб (у межах своєї компетенції та у визначених законами України межах) вживати заходи щодо недопущення у першу чергу умисних посягань на життя людини. Такі кримінальні правопорушення у чинному КК України відносяться до особливо тяжких злочинів, за вчинення яких можливе призначення покарання у вигляді довічного позбавлення волі. Звичайно, мова йде про ст. 115 КК України, якою забезпечується кримінально-правова охорона життя будь-якої людини.

Російсько-українська війна, що розпочалася у 2014 році та перейшла у повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року, стала найбільшим криміногенним фактором щодо зростання умисних посягань на життя людини. За кількістю кримінальних смертей у 2022 році – на початку 2023 року з коефіцієнтом більше 30 на 100 тис. населення Україна знову (вперше це відбулося у 2014 році) приєдналася до країн Латинської Америки і Карибського басейну.

Отже, очевидним є той факт, що подана на рецензування робота присвячена актуальній проблемі, розв'язання якої сприятиме подальшому удосконаленню кримінально-правовій охороні життя та здоров'я людини.

Про актуальність обраного напрямку дисертаційного дослідження свідчить також те, що він належить до пріоритетних у кримінології. Роботу виконано відповідно до: Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2022 року, затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011 р.; Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки., схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.06.2021 р. № 756-р; тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11.06.2020 р. №454, та теми науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані в дисертації, підтверджений теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики в цій сфері.

Передусім позитивним слід визнати чітке визначення автором об'єкта і предмета дослідження, що, на жаль, сьогодні не часто зустрічається в наукових

роботах такого рівня. Правильне розуміння об'єкта та предмета дослідження дозволило дисертанту зробити свою наукову ідею цілісною, обґрунтованою, донести до наукової громадськості власні ідеї та пропозиції, а також уникнути формалізму та зробити дисертацію вагомим внеском у правничу науку.

Крім того, під час дослідження було використано широкий спектр загальнофілософських, загальнонаукових, логічних і спеціально-юридичних методів і прийомів наукового пізнання, застосування яких дозволило всебічно проаналізувати об'єкт дослідження. Усі вони застосовувались у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети й завдань, об'єкта і предмета дослідження.

Обґрунтованість висновків та рекомендацій дисертаційного дослідження підтверджується наявністю інформації про впровадження результатів дослідження в: правотворчості – для вдосконалення вітчизняного законодавства у частині кримінологічного забезпечення життя людини (довідка Науково-дослідного інституту публічного права від 03.02.2023 № 511/5-691); науково-дослідній роботі – для подальших кримінологічних досліджень щодо вдосконалення заходів запобігання умисним посяганням на життя людини в Україні (акт впровадження у наукову діяльність Науково-дослідного інституту публічного права від 03.02.2023).

Питання, які розглядаються в дисертації, розкрито на досить високому методологічному рівні. Зокрема, проаналізовано широкий спектр вітчизняних і зарубіжних науково-теоретичних та монографічних робіт з окресленої проблематики, що свідчить про поглиблений аналіз порушеної в дослідженні проблеми. Крім того, автор вивчив і проаналізував періодичну літературу з цього питання, що свідчить про спробу синтезувати поряд із загальноприйнятими поняттями новітні підходи до розуміння питання захисту життя людини.

З аналізу дисертації видно, що під час проведеного дослідження було використано не лише юридичну літературу, а й цінний емпіричний матеріал, що дозволило дисертанту досягти високого ступеня обґрунтованості наукових

положень, висновків і рекомендацій. Очевидно, що автор, працюючи над написанням дисертації, дотримувався процедури систематизації наукової літератури під час її аналізу.

На мою думку, дисертант досить вдало визначив мету дисертаційного дослідження – розробка удосконаленої системи запобігання умисним посяганням на життя людини в Україні та, на цій основі, вдосконалення відповідних положень законодавства і практики їх застосування.

У процесі дослідження дисертант не абстрагувався в наукову розробку проблеми, а поставив конкретні та чіткі завдання, у зв'язку з чим дисертація отримала цікавий та корисний напрям не лише в науковому руслі, що дозволило одержати практичні результати, сформулювати належні висновки.

Аналіз рецензованої дисертації дає змогу стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досягнув визначеної мети й виконав поставлені завдання. Причому сформульовані висновки та пропозиції є досить аргументованими й оригінальними, відповідають вимогам сьогодення та можуть бути застосовані на практиці.

Структура дисертації добре продумана і відповідає тим завданням, які поставив перед собою автор. Дисертант послідовно виклав матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальні та конкретні питання, сформулював необхідні наукові дефініції. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають в себе сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У розділі 1 йдеться про кримінологічні показники та детермінацію умисних посягань на життя людини.

Розділ 2 присвячено дослідженню особи злочинця та жертви умисних посягань на життя людини.

У Розділі 3 автор веде мову про запобігання умисним посяганням на життя людини.

У висновках за результатами дослідження загалом сформульовано низку положень теоретико-методологічного характеру, а також пропозицій і

рекомендацій, що мають вагоме значення для вдосконалення положень кримінологічної науки. У додатках до роботи міститься перелік опублікованих праць, відомості про практичне використання отриманих результатів дослідження.

Таким чином, структурно дослідження побудовано логічно, розділи і підрозділи пов'язані між собою. Обрана структура дисертації дозволила авторові продемонструвати гідний рівень знань з кримінології, ґрунтовно проаналізувати як положення нормативно-правових актів щодо протидії умисним посяганням на життя людини, так і погляди науковців з проблематики дослідження. Під час розподілу розділів основного тексту на підрозділи автор дотримувалася правил пропорційності та взаємовиключення. Дисертант послідовно виклав матеріал, здебільшого правильно співвідносячи загальнотеоретичні та практичні питання, сформулював необхідні наукові висновки та дефініції.

Також привертає увагу стиль, яким написано роботу: він означений логічністю, послідовністю та ясністю аргументування думок. Деякі досить складні теоретичні положення дисертації сформульовані зрозумілою мовою, та викладені без зайвих ускладнень.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова новизна праці полягає в тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є одним із перших комплексних монографічних досліджень кримінологічної характеристики та запобіганням умисним посяганням на життя людини в Україні. У результаті здійсненого дослідження сформульовано низку наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем.

У роботі враховано положення як національного, так і міжнародного законодавства, проаналізовано теоретичний матеріал, що стосується тематики роботи. Це дало змогу виробити новий підхід до дослідження значної кількості проблем, якими означена протидія загально-кримінальній насильницькій

злочинності та тих звірств, що вчиняються окупантами.

Переважна більшість положень, винесених автором на захист, і висновків є новими або містять значну частку новизни. Зокрема, дисертантом уперше запропоновано умисні посягання на життя людини в Україні розглядати у двох площинах: першу як загально-кримінальну насильницьку злочинність; другу як вбивства, вчинені особами, які здійснюють збройну агресію проти України (російські військовослужбовці та інші комбатанти), що кваліфікуються як порушення законів та звичаїв війни, та відповідно, заходи запобігання цим убивствам запропоновано розробляти з урахуванням цього поділу; встановлено закономірність між кількістю раніше вчинених особою кримінальних правопорушень проти власності та ймовірністю вчинення у майбутньому умисного вбивства. Така закономірність полягає в тому, що особи, які неодноразово засуджуються за крадіжку (2-3 та більше разів), найчастіше, у житті суспільно-корисною працею не займаються, у переважній більшості ведуть паразитичний спосіб життя, який поєднується з систематичним вживанням алкогольних напоїв, що в решті решт призводить до явної деградації, звуження кола особистих інтересів, виникнення агресивно-насильницької спрямованості, яка з часом проявляється в умисному посяганні на життя людини; доведено доцільність виокремлення кваліфікованого виду умисного вбивства в умовах воєнного або надзвичайного стану в п. 15 ч. 2 ст. 115 КК України як дієвого заходу загально-соціального запобігання умисним посяганням на життя людини.

Тобто роботі притаманна наукова новизна, порушено низку невисвітлених вітчизняною юридичною наукою проблем, розв'язання яких дозволить більш ефективно протидіяти злочинності в цілому.

У висновках дисертації на підставі узагальнення основних положень проведеного дослідження, сформульовано, висновки, пропозиції та рекомендації.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що висновки дисертації є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті й завданням

дослідження, містять важливі теоретичні положення щодо теорії та практики запобігання кримінальним правопорушенням проти життя людини, та тим кримінальним правопорушенням, що кваліфікуються як порушення законів та звичаїв війни.

Повнота викладений наукових результатів в опублікованих працях здобувачки.

Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти та висновки відображено у семи наукових працях, з яких чотири наукові статті у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, одна у періодичному науковому виданні іншої держави за профілем дисертації, дві тези доповідей на науково-практичних конференціях.

Перелік наукових праць здобувача й аналіз їхнього змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження досить повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на різних науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення дисертаційної роботи.

За результатами розгляду роботи потрібно також звернути увагу дисертанта на такі дискусійні положення:

1. Законодавчі пропозиції у власне кримінологічному дослідженні.

Автор досить сміливо та певним чином обґрунтовано пропонує внести зміни та доповнення до ст. 115 КК України. Разом із тим, серед завдань дослідження відсутнє вивчення соціальної обумовленості, підстав та принципів криміналізації умисних посягань на життя людини, що є обов'язковою умовою для визнання пропозицій по удосконаленню кримінального закону науково обґрунтованими.

Запрошую дисертанта до дискусії під час захисту з приводу обґрунтованості його пропозицій по вдосконаленню КК України.

2. Про використання понять.

За слушним твердженням О.М. Джужи, досліджуючи особу злочинця, варто проводити її кримінологічну характеристику, а не писати про її портрет...

Цілком слушно автор одним із завдань проголосив «провести кримінологічну характеристику особи, яка вчиняє умисні посягання на життя людини», тоді як у тексті дисертації, в рубриці «наукова новизна» веде мову про кримінологічний портрет особи злочинця, який вчиняє умисні посягання на життя людини. Надалі автору слід більш прискіпливо ставитися до тих понять, які він використовує.

3. Про наукову новизну.

Одним із пунктів наукової новизни у рубриці «набуло подальшого розвитку» автор зазначає, що ним розвинуто доктринальне положення щодо необхідності передбачити у санкції ч. 2 ст. 115 КК України покарання у вигляді позбавлення волі на строк п'ятнадцять років або довічне позбавлення волі. Разом із тим, із тексту дисертації не зовсім зрозуміло, що дисертант розуміє під таким розвитком, яке конкретно положення кримінологічної науки ним розвинуто.

4. Про розроблені заходи запобігання умисним посяганням на життя людини.

У дисертації автор дотримався класичної для кримінологічної науки догми при розробці заходів запобігання умисним посяганням на життя людини на трьох рівнях – загально-соціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуальному рівнях. Разом із тим, саме індивідуальні заходи запобігання умисним посяганням на життя людини ним розроблено у підрозділі про віктимологічну профілактику. У своїй подальшій науковій роботі цю ситуацію варто виправити.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Зокрема, у рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства України є теоретично обґрунтованими та аргументованими, хоча і досить дискусійними.

Висновки та рекомендації, отримані під час дослідження, мають важливе практичне й теоретичне значення для кримінологічної науки.

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені автором у наукових статтях, підготовлених та опублікованих автором дисертації, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для кримінологічної науки, але й для правозастосовної практики.

Таким чином, дисертація, представлена Кушніренком Русланом Олеговичем є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, то має істотне значення для розвитку української кримінологічної науки та правозастосування.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація **Кушніренка Руслана Олеговича «Кримінологічна характеристика та запобігання умисним посяганням на життя людини»** є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки кримінології, вона відповідає вимогам пп. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (із змінами, внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. № 656, від 30 грудня 2015 р. № 1159, від 27 липня 2016 р. №567, від 20 листопада 2019 р. №943 та від 15 липня 2020 р. №607),

основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій та іншим керівним документам Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

**Офіційний опонент –
начальник управління логістики
та матеріально-технічного забезпечення
Головного управління Національної
поліції в Сумській області
доктор юридичних наук, професор**

Станіслав МОЗОЛЬ